

UNIwersYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU
Wydział Sztuk Pięknych

WWW.ART.UMK.PL

Konferencja Międzynarodowa:
**Pamięć wieloraka: pamięci muzealne na ziemiach
Rzeczypospolitej w epoce rozbiorów**

The International Conference:
**VariousMemory: museums in the lands of the Polish-Lithuanian
Commonwealth, era of the partitions**

14-16 listopada.2019 r.

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

STRESZCZENIA WYSTĄPIEŃ

Konferencja Międzynarodowa: Pamięć wieloraka: pamięci muzealne na ziemiach Rzeczypospolitej w epoce rozbiorów

The International Conference: Various Memory: museums in the lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth, era of the partitions

Tomasz F. de Rosset „Muzealna mapa pamięci Rzeczypospolitej”

Michał F. Woźniak „Towarzystwa naukowe i ich zbiory muzealne na ziemiach zaboru pruskiego”

Piotr Birecki „Problem „nieistnienia” muzeów protestanckich”

Kamila Kłudkiewicz „Konstruowanie niemieckiej pamięci – działalność Kaiser-Friedrich Museum”

Łukasz Bukowiecki „Polska wyobraźnia muzealna u schyłku ery imperiów – dwa przypadki warszawskie”

Katarzyna Mączewska „Założenia warszawskiego Archiwum Ikonograficznego do historii kultury polskiej –
- ich realizacja a rzeczywistość przez pierwsze lata funkcjonowania”

Anna Ziemlewska „Wilanów jest nieustającą wystawą”

Sławomir Majoch „Berło Mendoga. Muzea a kształtowanie się pamięci narodowych w porzobiorowej Litwie”

Henrika Ilgiewicz „Zbiory muzealne wileńskich towarzystw naukowych na początku XX wieku”

Małgorzata Wawrzak „Muzea „ziemi swojej”. Reprezentacja prowincji jako wyraz tożsamości narodowej”

Magdalena Zych „Syberyjskie lustro. O czym pozwala pamiętać XIX-wieczna kolekcja syberyjska”

Małgosia Baka „Muzeum pogranicza kultur – Galicja”

Swiatoslaw Tersky „Kolekcje muzeów ukraińskich we Lwowie w XIX i na początku XX wieku: od starożytności
archeologicznych i kościelnych po zabytki ruchów społecznych i kulturowych”

Julia Kapłun „Pamięć w Żytomierskim muzeum okręgowym” o miejscowym muzealnictwie z okresu przed I wojną
światową

Tatjana Zaharova „Książka zabytków muzeów witebskich z końca XIX wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej Białorusi”

Wjacesław Michajłowicz Kotkow „Muzea pułkowe”

Dariusz Dąbrowski „Pamięć wyparta. O rosyjskich muzeach na ziemiach polskich”

Ewelina Bednarz Doiczmanowa „Muzea kościelne – między patriotyzmem a religijnością. Różnice i podobieństwa
w dobie odmiennych praw”

Alicja Saar-Kozłowska „Muzea medyczne a pamięć”

Aldona Tołysz „Drogi ku polskiej tożsamości – Muzeum Przemysłu i Rolnictwa oraz Muzeum Rzemiosł i Sztuki
Stosowanej”

Milena Woźniak-Koch „Kolekcjoner i muzeum. Warszawscy kolekcjonerzy przełomu XIX i XX wieku oraz ich wizja
muzealnictwa”

Ewa Gizińska „Muzeum Krajoznawcze Towarzystwa Naukowego Płockiego”

Anna Kornelia Jędrzejewska „Toruńskie pierniki i kolekcje form piernikarskich w świetle zmian politycznych
w okresie od XVII wieku do współczesności”

SUMMARIES OF SPEECHES

Konferencja Międzynarodowa: Pamięć wieloraka: pamięci muzealne na ziemiach Rzeczypospolitej w epoce rozbiorów

The International Conference: Various Memory: museums in the lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth, era of the partitions

Tomasz F. de Rosset „The map of Polish museums”

Michał F. Woźniak „Scientific societies and their museum collections on the Prussian part of partitioned Poland”

Piotr Birecki „The issue of ‘non-existence’ of Protestant museums”

Kamila Kłudkiewicz “Constructing German memory – Kaiser-Friedrich Museum’s activities”

Łukasz Bukowiecki “Polish museum imagination at a decline of the age of empires – two Warsaw cases”

Katarzyna Mączewska „Assumptions for the Polish cultural history of the Iconographic Archive in Warsaw – their implementation and the reality during initial years of operation ”

Anna Ziemlewska “Wilanów is a everlasting exhibition”

Sławomir Majoch „Museums vs. shaping national memories in post-partition Lithuania”

Henrika Ilgiewicz „Museum collections of Vilnius scientific societies at the beginning of 20th century”

Małgorzata Wawrzak „Museums of “the common land”. Provincial representation as an expression of national identity”

Magdalena Zych „Siberian mirror. What does the 20th century Siberian collection of Ethnographic Museum in Krakow allow us to remember?”

Małgosia Baka “Museum of the blend of cultures – Galicia”

Swiatoslaw Tersky „Ukrainian Museums’ collections in Lviv in the 19th century and the beginning of the 20th century: from the archaeological antiquity to monuments of social and cultural movements”

Julia Kapłun “Memory at the District Museum in Zhytomyr – on local museums during the period prior the First World War”

Tatjana Zaharova „The book of Vitebsk museums’ monuments from the late 19th century in the National Library of Belarus’ collections”

Wjaczesław Michajłowicz Kotkow „Regimental museums”

Dariusz Dąbrowski „Memory repressed. On Russian museums on Polish territory”

Ewelina Bednarz Doiczmanowa „Church museums – between patriotism and religiousness. Differences and similarities in view of disparate laws”

Alicja Saar-Kozłowska „Medical museums vs. memory”

Aldona Tołysz „Ways towards Polish identity - Museum of Crafts and Applied Arts”

Milena Woźniak-Koch „Collector and the museum. Warsaw collectors of 19th and 20th century and their vision of museology”

Ewa Gizińska „Regional Museum of Plock Scientific Society”

Anna Kornelia Jędrzejewska „Torun gingerbread and the gingerbread moulds collection in the light of political changes from the period of 17th century to the contemporary times”

dr hab. Tomasz F. de Rosset, prof. UMK

Katedra Zabytkoznawstwa i Muzealnictwa, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Mapa muzeów Rzeczypospolitej

Wystąpienie oparte jest na bazie studiów prowadzonych nad muzealnictwem na ziemiach d. Rzeczypospolitej w ramach projektu badawczego Muzeum w polskiej kulturze pamięci (do 1918): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej. Ma ono na celu próbę syntetycznego sformułowania swoiście czasoprzestrzennej charakterystyki muzealnictwa w porządku chronologicznym i jednocześnie terytorialnym w odniesieniu do jego najwcześniejszych dziejów. Chodzi o przedstawienie różnorodności zakładanych i funkcjonujących na tym obszarze muzeów pod względem ich założeń merytorycznych, przesłania narodowego, religijnego, społecznego oraz charakteru gromadzonych kolekcji i działalności. Dla rozważań tych autor przyjął jako zakres geograficzny ziemie Rzeczypospolitej (Obojga Narodów), co we właściwy sposób odzwierciedla sytuację historyczną, nie naruszając przy tym narodowościowych i niepodległościowych ambicji ich mieszkańców. Obecnie bowiem istnieje tu pięć państw, Polska, Łotwa, Litwa, Białoruś i Ukraina, toteż muzealnictwo każdego z nich ma prawo uznawać za własną tradycję tych instytucji i miejsc, a pamiętać ponadto trzeba, że w jakimś stopniu swoją własną pamięć mogą stąd czerpać także Rosjanie i Niemcy (dawni zaborcy).

The map of Polish museums

The presentation is based on the conducted research on museology in the lands of Poland as part of the research project the Museum in Polish Culture of Memory (until 1918): early museum institutions in the face of digital museology.

It aims to attempt to synthesise a specific spatio-temporal characteristics of museology in a chronological and – at the same time – territorial order in relation to its earliest history. It concerns presentation of the diversity of museums established and functioning in this area in terms of their substantive assumptions, national, religious and social message, and the nature of the amassed collections and activities. For the purpose of consideration, the author recognised the lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth (Both Nations), as the geographical scope, which properly reflects the historical situation, without affecting the national and independence ambitions of their inhabitants. Currently, this scope consists in five countries, such as Poland, Latvia, Lithuania, Belarus and Ukraine, therefore the museology of each of them is entitled to recognise tradition of these institutions and places as their own. It should also be remembered that to some extent, their own memory can also be derived by the Russians and Germans (former partitioners).

dr hab. Michał F. Woźniak, prof. UMK

Katedra Zabytkoznawstwa i Muzealnictwa, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Towarzystwa naukowe i ich zbiory muzealne na ziemiach zaboru pruskiego

dr hab. Piotr Birecki, prof. UMK

Katedra Zabytkoznawstwa i Muzealnictwa, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Problem „nieistnienia” muzeów protestanckich

Wystąpienie dotyczy braku muzeów wyznaniowych w okresie międzywojennym, prezentujących nie tylko sztukę, ale również zabytki piśmiennictwa, czy źródła historyczne dotyczące protestantów, wchodzących najpierw w skład trzech Kościołów funkcjonujących na terenie zaborów, a następnie na obszarze II Rzeczypospolitej. Dokonana zostanie analiza przyczyn politycznych i religijnych, które spowodowały, iż nie powstało takie muzeum.

The issue of 'non-existence' of Protestant museums

The presentation tackles the subject of the lack of religious museums in the inter-war period, presenting not only art, but also monuments of literature, or historical sources related to Protestants, who were first part of the three Churches operating in the territory of the Partitions, and then in the territory of the Second Polish Republic. The political and religious reasons that no such museum was established will be analysed.

dr Kamila Kłudkiewicz

Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

Konstruowanie niemieckiej pamięci – działalność Kaiser-Friedrich Museum

W 1904 r. hucznie otwarto w Poznaniu niemieckie muzeum im. Cesarza Fryderyka (Kaiser-Friedrich-Museum). Na czele instytucji stanął historyk sztuki i muzealnik z Berlina, Ludwig Kaemmerer. Podążając za politycznymi celami wyznaczonymi w stolicy Cesarstwa Niemieckiego oraz bazując na swoim doświadczeniu pracy w muzeach berlińskich, Kaemmerer prowadził bardzo aktywną politykę muzealną. Poprzez analizę doboru wystaw, muzealnych zakupów, inwentarzy i stałej ekspozycji, w referacie chciałabym przedstawić, w jaki sposób poznańskie muzeum próbowało budować tożsamość miejscowych Niemców, w większości przyjeżdżających do Wielkopolski na krótko (w związku z karierą w wojsku lub administracji), a także związać ich z regionem, udowadniając wieloletnią obecność w nim śladów niemieckiej kultury i cywilizacji.

Constructing German memory – Kaiser-Friedrich Museum's activities in Poznan

German Kaiser Friedrich Museum (National Museum) was officially opened in Poznan in 1904. Ludwig Kaemmerer, the art historian and museologist from Berlin, became the director of the museum. Following the political objectives specified in the capital of German Empire and basing on his experience from working at Berlin museums, Kaemmerer actively pursued museum policy. I would like to present the way of building the identity of local Germans - mostly arriving at Wielkopolska for a short period of time (due to the military or administrative career), and also bonding them with the region, proving the long presence of traces of German culture and civilisation through analysing the exhibition selection, museum purchases, inventory and permanent exhibition.

dr Łukasz Bukowiecki

Instytut Socjologii Uniwersytet Warszawski

Polska wyobraźnia muzealna u schyłku ery imperiów – dwa przypadki warszawskie

Nadchodzący w drugiej dekadzie XX wieku schyłek ery imperiów w Europie wpłynął na rozwój wyobraźni muzealnej w społeczeństwie polskim. W styczniu 1918 roku Stefan Żeromski napisał i wygłosił poemat *Wisła*, w którym zaproponował przekształcenie soboru prawosławnego na pl. Saskim w Warszawie w „cywilny skarbiec narodu”. Równoległe przyspieszyła historia warszawskiego Muzeum Sztuk Pięknych (zał. w 1862 r.): w 1912 zakupiono działkę w centrum miasta pod jego nową stałą siedzibę, a w 1916 roku instytucja została przemianowana na Muzeum Narodowe.

Polish museum imagination at a decline of the age of empires – two Warsaw cases

In January 1918, the Polish renowned writer Stefan Żeromski created and publicly performed a poem *Wisła* [the Vistula] in which he proposed to convert an orthodox cathedral at the Saxon Square in Warsaw into a “civil treasury of the nation”. Concurrently, the history of the Museum of Fine Arts in Warsaw (est. 1862) had accelerated: in 1912 a plot in the city centre was purchased for the museum’s new permanent seat and in 1916 it was renamed to the National Museum.

Katarzyna Mączewska

Muzeum Narodowe w Warszawie

Założenia warszawskiego Archiwum Ikonograficznego do historii kultury polskiej – ich realizacja a rzeczywistość przez pierwsze lata funkcjonowania

Archiwum Ikonograficzne do historii kultury polskiej (w skrócie Archiwum Ikonograficzne, AI) powołano w Warszawie uchwałą Komitetu Kasy im. Józefa Mianowskiego dn. 14.03.1914 r. Inicjatorem i kierownikiem tej instytucji był Bronisław Gembarzewski, malarz-batalista, muzealnik i zawodowy wojskowy. Głównym zadaniem nowopowstałej jednostki było gromadzenie ikonografii materialnego dziedzictwa narodowego. W ramach struktury AI, obok budowania kolekcji z nabywanych na bieżąco zbiorów powstała także pracownia zawodowych artystów. Po dwóch latach gościny w siedzibie TOnZP, wraz z przejęciem przez Gembarzewskiego funkcji dyrektora Muzeum Narodowego m.st. Warszawy (ob. MNW), na specjalnych zasadach AI zostało przeniesione do Muzeum, następnie z czasem weszło w jego strukturę. Planowany referat ma na celu przybliżyć początkowe założenia oraz rzeczywiste zmiany, jakie dokonały się w pierwszych latach działalności AI: od planów, krótkiej autonomii, do statusu działu instytucji muzealnej, a wszystko u progu zmieniającej się rzeczywistości politycznej oraz kulturalnej u kresu epoki rozbiorów Rzeczypospolitej.

Assumptions for the Polish cultural history of the Iconographic Archive in Warsaw – their implementation and the reality during initial years of operation

Iconographic Archive was established in the history of Polish culture by virtue of Resolution of the Józef Mianowski Fund Committee on 14th March 1914. Bronisław Gebarzewski, a battle painter, museologist and professional soldier was the initiator and director of the museum. The main task of the newly established entity was to amass iconographies of national material heritage. As part of the Iconographic Archive's structure, besides building collections from collections acquired on a regular basis, also workshops of professional artists were created. After two years of staying at the residence of the Society for the Protection of the Monuments of the Past (TOnZP), with Gembarzewski taking over the position of a director of the Warsaw National Museum (MNW) the Iconographic Archive was transferred to the Museum, and then entered its structure over time. The present study aims to show the initial assumptions and real changes, which taken place during the activity of Iconographic Archive: from plans, short period of autonomy, to acquiring the status of a department within the museum – and this all began on the verge of evolving political and cultural reality and the end of partition of Poland.

dr Anna Ziemlewska

Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

Wilanów jest nieustającą wystawą

Zapominanie i upamiętnianie, marginalizowanie i gloryfikowanie, wreszcie wykorzystywanie dla doraźnych celów propagandowych postaci Jana III odzwierciedla doskonale zmienne koniunktury polityczne, stan kraju i społeczeństwa, konkurencję pamięci i kształtowanie się panteonu bohaterów

narodowych w warunkach zaborów. Na tym tle wyróżnia się Wilanów, miejsce pielęgnowania pamięci o królu i gromadzenia pamiątek po nim, które udostępniono publiczności już 1805 r. wraz z otwarciem wilanowskiego muzeum przez Stanisława Kostkę Potockiego.

Wilanów is an everlasting exhibition

Forgetting and commemoration, marginalisation and glorification, at last, use for propaganda purposes - relevant at that time - of John III Sobieski perfectly illustrates the changing political prosperity, state of country and society, competition between memories and shaping the pantheon of national heroes - in conditions of Partitions. The notable exception is Wilanow, a place cultivating the memory of the king and collecting memorabilia of him, which were made available to the public as early as 1805, when Stanisław Kostka Potocki opened the Wilanow museum.

Sławomir Majoch

Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Muzea a kształtowanie się pamięci narodowych w porozbiorowej Litwie

Autor omawia historię muzealnictwa na terenie Litwy etnicznej od protomuzeów (kolekcje Uniwersytetu Wileńskiego, Baublis), poprzez pierwsze profesjonalne muzea (Muzeum Starożytności w Wilnie), muzea biograficzne (Muzeum Mickiewiczowskie, Muzeum Murawiewa), kolekcje publiczne (Muzeum Brodowskiego), muzea miejskie, po zbiory narodowych towarzystw naukowych z przełomu XIX i XX w. Szczególne miejsce w jego rozważaniach zajmuje pierwsze litewskie muzeum w Baublisie, stanowiące wyjątkowe ogniwo w proces budzenia się odrębności kulturowej Litwinów. Muzealnictwo litewskie wpisywało się i przyczyniło się do wykreowania „mitu początku” oraz zbudowania tożsamości narodowej w separacji od tradycji Rzeczypospolitej i w opozycji do wzmożonej rusyfikacji popowstaniowej. Muzea były także politycznym narzędziem dla Rosjan scalającym ziemie litewskie z imperium Romanowów, poprzez podkreślanie wspólnoty i wielkość państwa carów.

Dialog pomiędzy muzeami „pamięci” tworzyły też mniejszości etniczne: Polacy, Białorusini, Żydzi czy później Karaimi, odwołujący się wielonarodowej spuścizny Rzeczypospolitej.

Museums vs. shaping national memories in post-partition Lithuania

The author discusses the history of museology in ethnic Lithuania from proto-museums (collections of the University of Vilnius, Baublis), through the establishment of first professional museums (Museum of Antiquities in Vilnius), biographical museums (Mickiewicz Museum, Murawiew Museum), public collections (Brodowski Museum), city museums, collections of national scientific societies from the turn of the 19th and 20th century. The first Lithuanian museum in Baublis, which is a unique link in the process of awakening the cultural separateness of Lithuanians, is particularly important in considerations of the author. Lithuanian museology was part of and contributed to the creation of the "myth of the beginning" and building a national identity in isolation from the traditions of Poland and in opposition to the intensified post-uprising Russification. Museums were also political tools for the Russians, integrating the Lithuanian lands with the Romanov Empire, by emphasizing the community and the size of the Tsarist State.

The dialogue between the museums of 'memory' was also created by ethnic minorities: Poles, Belarusians, Jews or later Karaites, referring to the multinational legacy of Poland.

dr hab. Henrika Ilgiewicz

Instytut Badań Kultury Litwy

Zbiory muzealne wileńskich towarzystw naukowych na początku XX wieku

W niniejszym referacie mowa o zbiorach muzealnych dwóch polskich towarzystw naukowych, takich jak: Towarzystwo Muzeum Nauki i Sztuki, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie oraz zbiorach Litewskiego Towarzystwa Naukowego. Towarzystwa te powstały w Wilnie w 1907 roku. Ich powstanie umożliwiły zmiany w wewnętrznej polityce rosyjskiej, jakie zaszły na skutek wydarzeń rewolucyjnych 1905–1907 roku. Wymienione towarzystwa gromadziły rzadkie druki, rękopisy, dawne akta, pamiątki historyczne oraz inne muzealia, potrzebne im do badań ojczyściej historii i kultury, a także w celu zachowania ich dla następnych pokoleń. Towarzystwo Muzeum Nauki i Sztuki w ciągu siedmiu lat zgromadziło pokaźne zbiory (ok. 5 tys. jednostek) i po połączeniu się w 1914 roku z Towarzystwem Przyjaciół Nauk przekazało je muzeum tego towarzystwa. Zbiory muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie przed pierwszą wojną światową liczyły ogółem 42920 przedmiotów. O zbiorach muzealnych Litewskiego Towarzystwa Naukowego brakuje dokładnych danych. Zbiory muzealne polskich towarzystw powiększały się głównie dzięki ofiarności polskich ziemian i inteligencji, zbiory Litewskiego Towarzystwa Nauk – dzięki darom inteligencji litewskiej w kraju i darom wychodźców litewskich w Stanach Zjednoczonych.

Museum collections of Vilnius scientific societies at the beginning of 20th century

The present study refers to the museum collections of two Polish scientific societies, such as: Society of Museum of Science and Art (Society of Friends of Science in Vilnius) and Lithuanian Scientific Society. These scientific societies were established in Vilnius, 1907. Their establishment allowed changes in Russian national policy, that occurred as the outcome of revolutionary events in 1905-1907. These scientific societies were amassing rare printed works, manuscripts, historical records, historical souvenirs and other museum collection necessary to carry out research on their national history and culture and retain them for next generations. Within seven years, Society of Museum of Science and Art had amassed substantial museum collections (approx. 5000 items) and, after merging with Society of Friends of Science in Vilnius in 1914, provided them to the museum of that society. Prior the outbreak of the First World War, collections of Society of Friends of Science in Vilnius amounted to 42920 items. There is lack of specific data on museum collections of Lithuanian Scientific Society. Museum collections of Polish scientific societies expanded mainly due to the generosity of Polish landowners and intellectuals. Collections of Lithuanian Scientific Society expanded due to donations from Lithuanian intellectuals in Lithuania and donations from Lithuanian emigrants in the United States.

Małgorzata Wawrzak

Zespół badawczy grantu Muzeum pamięci, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Muzea „ziemi swojej”. Reprezentacja prowincji jako wyraz tożsamości narodowej

Muzea „ziemi swojej”. Reprezentacja prowincji jako wyraz tożsamości narodowej. Koniec XIX wieku przyniósł zainteresowanie polskiej inteligencji prowincją, pojawiły się takie pojęcia, jak - regionalizm, krajoznawstwo, ludoznawstwo. Rozwój nauk przyrodniczych, archeologii, historii, etnografii i in., spowodował rozbudzenie świadomości odrębności regionu, w zakresie jego historii i kultury materialnej, jak: architektura, rzemiosło, przemysł, rolnictwo, zdobnictwo ludowe oraz niematerialnej, jak: muzyka, pieśni, legendy. Zainteresowanie kulturą ludową stworzyło potrzebę gromadzenia i prezentacji regionalnych pamiątek, spuścizny przodków i wyrobów miejscowego ludu dla przyszłych pokoleń. Wobec braku centralnej władzy we wszystkich zaborach, powstało szereg polskich towarzystw i organizacji społecznych, przy których zaczęto gromadzić zbiory i tworzyć placówki muzealne, zastępujące państwowe ośrodki kultury i oświaty. Przy muzeach zakładano biblioteki, archiwa, pracownie badawcze, organizowano ekspedycje naukowe dla powiększenia zbiorów. Twórcy organizacji i muzeów obok lokalnego patriotyzmu podkreślali związek z kulturą narodu i jego chlubną przeszłością a wszystko na bazie romantycznej postawy umiłowania Ojczyzny.

Museums of “the common land”. Provincial representation as an expression of national identity

The end of the 19th century brought interest of the Polish intelligentsia to the province, such concepts as regionalism, local history and folklore appeared. The development of natural sciences, archeology, history, ethnography and others, has raised awareness of the region's distinctiveness in terms of its history, and material culture, such as: architecture, crafts, industry, agriculture, folk, and also intangible ornamentation, such as: music, songs, and legends. The interest in folk culture created the need to collect and present regional memorabilia, legacy of ancestors and products of the local people for future generations. In the absence of central power in all partitions, a number of Polish societies and social organizations were established, at which collections and museums were created to replace state centers of culture and education. Libraries, archives and research laboratories were established at the museums, and scientific expeditions were organized to enlarge the collection. The creators of organizations and museums, next to local patriotism, emphasized the relationship with the culture of the nation and its glorious past, all based on the romantic attitude of loving the homeland.

Małgosia Baka

Katedra Zabytkoznawstwa i Muzealnictwa, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Muzeum pogranicza kultur – Galicja

Magdalena Zych

Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie

Syberyjskie lustro. O czym pozwala pamiętać XIX-wieczna kolekcja syberyjska” Muzeum Etnograficznego w Krakowie?

Czas pojawienia się w Krakowie przedmiotów będących owocem polsko-syberyjskich kontaktów był czasem kreowania pierwszej warstwy pamięci Sybiru. Ich obecność rozproszona w kilku instytucjach pozwalała zmaterializować się doświadczeniom powracających z zesłania powstańców styczniowych lub tych, którzy poznawali z własnej woli tamten rejon świata. W wystąpieniu przybliżę wybrane problemy badane w ramach realizacji projektu NPRH (2016-2019) „Antropologiczna reinterpretacja kolekcji syberyjskiej Muzeum Etnograficznego w Krakowie pochodzącej od polskich badaczy Syberii XIX wieku

Siberian mirror. What does the 20th century Siberian collection of Ethnographic Museum in Krakow allow us to remember?

The time when the objects, being the fruit of Polish-Siberian contacts, appeared in Krakow, was the time of creating the first layer of Siberian memory. Their presence dispersed in few institutions enabled the materialisation of experiences of January insurgents returning from the exile or those, who explored the region willingly. I will describe some selected issues examined within the framework of NPRH research project (2016-2019) “Anthropological reinterpretation of collection of Siberian Ethnographic Museum in Krakow from Polish researchers of Siberia of 19th century”.

prof. dr hab. Swiatoslaw Tersky

Lwowskie muzeum historyczne, Politechnika Lwowska

Kolekcje muzeów ukraińskich we Lwowie w XIX i na początku XX wieku: od starożytności archeologicznych i kościelnych po zabytki ruchów społecznych i kulturowych

W drugiej połowie XIX wieku we Lwowie znajdowały się muzea w Domu Ludowym i Instytucie Stawropigialnym. W ich zbiorach dominowały zabytki kościelne. Natomiast w Muzeum Towarzystwa Naukowego Szewczenki zbiory archeologiczne ustąpiły miejsca zbiorom etnograficznym. Studium opisów inwentaryzacyjnych z przełomu XIX i XX wieku pokazuje stopniowy wzrost w zbiorach tych muzeów obiektów dokumentujących ruchy społeczne i kulturowe Ukraińców we wschodniej Galicji.

Ukrainian Museums' collections in Lviv in the 19th century and the beginning of the 20th century: from the archaeological antiquity to monuments of social and cultural movements

In the second half of the 19th century, there were museums in Folk House and Staurope-gion Institute in Lviv. Church monuments dominated among their collections. At the Museum of Shevchenko Scientific Society archaeological collections have given way to the ethnographic collections. The study of inventory descriptions from the turn of the 20th century shows a gradual increase in the number of objects documenting the social and cultural movements of Ukrainians in Eastern Galicia within collections of these museums.

Julia Kaptun

Żytomierskie Muzeum Okręgowe

Pamięć w Żytomierskim muzeum okręgowym" o miejscowym muzealnictwie z okresu przed I wojną światową

Po drugim i trzecim rozbiórze Polski w XVIII wieku, przez rosyjskich historyków (w tym wojskowych) była aktywnie pisana "nowa" historia terytoriów i ich ludności. Akcent w tych badaniach był kładziony na udowodnienie, że przyłączenie niosło w pełni legalny charakter, albowiem mieszkańcy tych ziem od dawna, albo należeli do grupy "ruskich / rosyjskich nacji", albo aktywnie przejawiali chęć oddania się pod protektorat imperium [rosyjskiego]. Często wydarzenia zachodzące na tych terytoriach były interpretowane zgodnie z cesarską imperialną linią. Takie podejście prezentowano wobec zagadnienia formowania się kolekcji, znacjonalizowanych w 1919 roku i przekazanych pod ochronę instytucji muzealnych. Chciałoby się dowiedzieć od środowiska kolegów, jak instytucje muzealne na tych terytoriach badają historię takich kolekcji i odrębnie ujmowanych obiektów.

Memory at the District Museum in Zhytomyr – on local museums during the period prior the First World War

In 18th century, after the second and the third partition of Poland, a 'new' history of those territories and their inhabitants was being actively written by Russian historians (including military). The emphasis was put on proving that the incorporation was entirely legal, as inhabitants of those lands had long belonged to the group of 'Rus'/Russian nations' or actively exhibited the will of commitment under the imperial protectorate [Russian]. Often events taking place in those territories were interpreted in conformity with tsarist imperial line. That approach was presented towards the issue of forming collections, nationalised in 1919 and provided under the protection of museum. One would like to learn more from the professional environment on how do museums on these territories explore history of such collections and individually recognised items.

Tatjana Zaharova

Białoruska Biblioteka Narodowa, Sektor Muzeum

Książka zabytków muzeów witebskich z końca XIX wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej Białorusi

Autor przedstawia informacje o książkach z muzealnych zbiorów witebskich końca XIX w., które są przechowywane w zasobach Narodowej Biblioteki Białorusi. Omawiane są egzemplarze z prywatnej kolekcji Wacława Fedorowicza (1880 – 1920), muzeum cerkiewno-archeologicznego (Епархиального Витебского церковно-археологического Древлехранилища, 1893-1916) i niektórych innych zbiorów muzealnych.

The book of Vitebsk museums' monuments from the late 19th century in the National Library of Belarus' collections

The author provides information about books from the Vitebsk museum collections of the late 19th century, which are kept in the resources of the National Library of Belarus. Among the books discussed are: copies from the private collection of Wacław Fedorowicz (1880 - 1920), the museum of the church and archeology (Епархиального Витебского церковно-археологического Древлехра), and other collections.

Wjaczesław Michajłowicz Kotkow

Wojskowa Akademii Łączności im. S.M. Budionnego w Sankt Petersburgu

Muzea pułkowe

Wystąpienie dotyczy muzeów pułkowych i muzeów szkół wojskowych rosyjskiej armii w XIX – pocz. XX w.

To me, all faiths are bearable

The presentation concerns regimental museums and museums of the military schools of the Russian army in the 19th and early 20th centuries.

dr hab. Dariusz Dąbrowski, prof. UKW

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Pamięć wyparta. O rosyjskich muzeach na ziemiach polskich

W polskiej świadomości historycznej muzea rosyjskie funkcjonujące na terenie dawnej Rzeczypospolitej niemal nie istnieją. Ten stan „wyparcia” trwa od okresu bezpośrednio po I wojnie światowej. Tymczasem mamy do czynienia z bardzo rozległym i różnorodnym zjawiskiem kulturowym. Wystarczy wspomnieć, że na interesującym nas obszarze funkcjonowało ponad 70 carskich muzeów wojskowych (głównie pułkowych). Do tej liczby trzeba doliczyć kilkadziesiąt innego charakteru placówek „rosyjskich”, takich jak: muzea bractw cerkiewnych, różnych instytucji świeckich oraz należące do osób prywatnych. Tworzyły one rozległą sieć, nie zawsze w sposób oczywisty i bezpośredni służąc imperialnej ideologii, choć z reguły z nią mając związek. Nierzadko przy tym, w instytucjach tych obok Rosjan pracowali również Polacy, a także przedstawiciele innych nacji. Bezwzględnie należy przywrócić wiedzę na temat tych muzeów, gdyż dopiero uświadomienie sobie, że polskie placówki muzealne działały na obszarze państwa Romanowów równoległe do masy instytucji zorganizowanych i prowadzonych przez różne podmioty rosyjskie pozwoli lepiej zrozumieć złożoność procesu formowania się muzealnictwa polskiego w Cesarstwie Rosyjskim, a w szerszym ujęciu, naświetli obraz kultury tych ziem, szczególnie w półwieczu przed wybuchem I wojny światowej.

Memory repressed. On Russian museums on Polish territory

In the Polish historical awareness Russian museum functioning in the territory of former Poland are almost non-existent. This state of “repression” has lasted from the period soon after the I World War. Meanwhile, we face a very extensive and diverse cultural phenomenon. Suffice it to say that over seventy Tsarist Military Museums (mainly regimental) were functioning in the area in question. This number should be augmented by several dozens ‘Russian’ facilities of different character such as: orthodox brotherhood museums and various privately owned secular institutions. They constituted an extensive network, not always serving clearly and directly the imperial ideology, although typically being related to it. At the same time, Poles and representatives of other nationalities were often working alongside Russians in these institutions. It is absolutely crucial to recover knowledge on these museums, as only by realising that Polish museums were operating in the Romanov Empire state, parallel to many institutions organised and run by various Russian entities, one may better understand the complexity of shaping Polish museology within the Russian Empire, especially in half a century prior to the outbreak of the I World War .

Ewelina Bednarz Doiczmanowa

Zespół badawczy grantu Muzeum pamięci, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Muzea kościelne – między patriotyzmem a religijnością. Różnice i podobieństwa w dobie odmiennych praw

Muzea kościelne do 1918 roku stanowiły ważną grupę instytucji, gromadzących zabytki i pielęgnujących pamięć o przeszłości i tożsamości narodowej. Powstawały one na terenie każdego z zaborów, co miało zasadniczy wpływ na ich charakter i sposób funkcjonowania. Referat stanowi analizę różnic i podobieństw pomiędzy wybranymi muzeami, ze szczególnym naciskiem na przyczyny powstania instytucji, ich twórców oraz kwestie pielęgnowania pamięci w ramach funkcjonowania danej placówki. Będzie to także próba odpowiedzi na pytanie, czy i na ile różnice w sposobie funkcjonowania muzeów kościelnych wynikały z polityki zaborców, a także jakie działania podejmowali inicjatorzy i kustosze muzealni, by stworzyć prężnie działające muzeum nawet w niesprzyjających im warunkach.

Church museums – between patriotism and religiousness. Differences and similarities in view of disparate laws

Until 1918, church museums constituted an important group of institutions collecting monuments and cultivating the memory of the past and national identity. They were established in each of the partitions, which had a major impact on their nature and functioning. The presentation constitutes an analysis of the differences and similarities between selected museums, with particular emphasis on the reasons for their establishment, their creators and issues of memory preservation in the course of the operation of the institution. It will also be an attempt to answer the question whether and to what extent the differences in the functioning of church museums resulted from the partitioners' policy, as well as to learn what actions were taken by initiators of establishment of museums and their curators to create a thriving museum even in adverse conditions.

dr Alicja Saar-Kozłowska

Katedra Zabytkoznawstwa i Muzealnictwa, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Muzea medyczne a pamięć

Początki muzealnictwa medycznego w Polsce sięgają przełomu wieku XIX i XX. Najstarszym rodowodem wśród muzeów poświęconych naukom medycznym w Polsce może się legitymować muzeum Wydziału Lekarskiego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest też ono jednym z najstarszych muzeów medycznych w Europie. Pierwsza idea utworzenia Muzeum pojawiła się w kwietniu 1900 roku. Jej autorem był profesor Wydziału Lekarskiego Walery Jaworski, który dostrzegł wartość podtrzymania pamięci i wiedzy o pokoleniach dawnych lekarzy.

Medical museums vs. memory

The beginnings of medical museology in Poland date back to the turn of the 19th and 20th century. The oldest pedigree among the museums devoted to medical science in Poland may be the Museum of the Medical Faculty of the Collegium Medicum of the Jagiellonian University. It is also one of the oldest medical museums in Europe. The first idea of establishing the Museum appeared in April 1900. Its initiator was Professor of the Faculty of Medicine, Walery Jaworski, who saw the value of maintaining memory and knowledge about generations of former doctors.

Aldona Tołysz

Zespół badawczy grantu Muzeum pamięci, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Drogi ku polskiej tożsamości – Muzeum Przemysłu i Rolnictwa oraz Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej

W trzeciej ćwierci XIX wieku w Warszawie założone zostały dwie, niejako siostrzane instytucje poświęcone gromadzeniu, popularyzacji i wspieraniu polskiej przedsiębiorczości, przemysłu i gospodarki. Pierwsza z nich przez długi czas była jednym z najbardziej rozpoznawalnych muzeów warszawskich, które pomimo trudności finansowych i kryzysów, poszerzało swoją dziedzinę, dając schronienie licznym kolekcjom i instytucjom. Drugie z muzeów miało wąską i jasno sprecyzowaną dziedzinę, w którą wpisywały się organizowane przez nie kursy specjalistyczne. Działania podejmowane przez Muzeum Przemysłu i Rolnictwa oraz Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w różny sposób realizowały potrzebę podtrzymania i rozwoju tożsamości narodowej. Tym co je łączy jest utylitarne podejście do dziedzictwa, które miało służyć przyszłości. Lata trzydzieste XX w. przyniosły kres istnienia tych instytucji.

Ways towards Polish identity - Museum of Crafts and Applied Arts

Research team of "Museum of memory (...)" Grant, Nicolaus Copernicus University in Torun
In the third quarter of the 19th century two sister institutions were founded in Warsaw, devoted to collecting, popularizing and supporting Polish entrepreneurship, industry and the economy. The first of them for a long time was one of the most recognizable Warsaw museums, which despite financial difficulties and crises, expanded its field, giving shelter to numerous collections and institutions. The other museum had a narrow and clearly defined field in which the specialized courses they organized belonged. Activities undertaken by the Museum of Industry and Agriculture and the Museum of Craft and Applied Arts in various ways met the need to maintain and develop national identity. What connects them is a utilitarian approach to heritage that was to serve the future. The 1930s brought an end to the existence of these institutions.

Milena Woźniak-Koch

Berlin

Kolekcjoner i muzeum. Warszawscy kolekcjonerzy przełomu XIX i XX wieku oraz ich wizja muzealnictwa

Muzealnictwo polskie do 1918 roku w sposób szczególny związane było z prywatnym kolekcjonerstwem. To ofiarowywane kolekcje, wchodząc w skład zbiorów publicznych nieraz decydowały o kształcie i funkcji muzeów. Biorąc pod uwagę niepoślednią rolę kolekcjonerstwa w historii muzealnictwa, proponuję przyjrzenie się działalności kolekcjonerów Warszawy z perspektywy ówczesnej myśli o muzeach, zbadanie w jakim wymiarze aktywność jednostkowa miała przełożenie na powstałe i tworzące się instytucje. Chodzi nie tylko o donacje, ale również o pisemną refleksję na temat roli warszawskiego muzealnictwa (Bronisław Krystall), czy efemeryczne prywatne inicjatywy quasi-muzealne, jak kolekcja Leopolda Méyeta, mająca stać się w zamiarze twórcy „muzeum romantyzmu”. Bez wątpienia na poczynaniach warszawskich kolekcjonerów swoje piętno odcisnęła nie tylko sytuacja polityczna, ale też ówczesny dyskurs o polskim muzeum narodowym.

Collector and the museum. Warsaw collectors of 19th and 20th century and their vision of museology

By the year 1918, Polish museology was specifically linked to private collections. It was the donated collections, constituting part of public collections, that would often determine the museum shape and function. Considering the important role of collecting in the history of museology, I would like to propose a close look at activities of Warsaw collectors from the perspective of contemporary thought about museums, examining the extent to which individual activity translated into established and emerging institutions. It is not only about donations, but also about a written reflection on the role of Warsaw museology (Bronisław Krystall), or ephemeral private quasi-museum initiatives, such as Leopold Méyet's collection, intended by the creator to become the 'museum of romanticism'. Undoubtedly, not only the political situation, but also the discourse on the Polish national museum left its mark on the activities of Warsaw collectors.

Ewa Gizińska

Muzeum Krajoznawcze Towarzystwa Naukowego Płockiego

Muzeum Krajoznawcze Towarzystwa Naukowego Płockiego

W 1912 r nastąpiło oficjalne otwarcie muzeum, tworzonego od 1907 r. przez reaktywowane Towarzystwo Naukowe Płockie (TNP) i ukształtowanego przez prezesa TNP Aleksandra Macieszę, związanego z ruchem krajoznawczym i regionalistycznym, oraz Halinę Rutską - działaczkę TNP i pierwszą kustosz Muzeum. Muzeum TNP w okresie zaborów odegrało istotną rolę w podtrzymywaniu polskiego dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, ochronie dokumentów, pamiątek historycznych i przyrodniczych. Podczas tworzenia niepodległego państwa polskiego umożliwiło zachowanie w pamięci zasłużonych Polaków oraz tradycji związanych z Mazowszem i kresowymi obszarami I Rzeczypospolitej. Pamiętano w Płocku i o Wiśle „królowej rzek polskich”, kierującej swe nurty do Gdańska.

Regional Museum of Plock Scientific Society

The Museum, which had been established since 1907 by the reactivated Płock Scientific Society (TNP) and shaped by the director of TNP Aleksander Maciesza, associated with the local history and regionalist movement, and Halina Rutska - a TNP activist and the first curator of the Museum, was officially opened in 1912. During period of partitions, Regional Museum of Plock Scientific Society played an important role in maintaining polish national heritage and polish national identity, and protecting documents, historical and natural mementoes. While creating an independent Polish state, the museum made it possible to preserve the memory of distinguished Poles and the traditions associated with Mazovia and the borderlands of the First Polish Republic. Vistula “the queen of Polish rivers”, directing its streams toward Gdansk, was also remembered in Płock.

Anna Kornelia Jędrzejewska

Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy im. Leona Wyczółkowskiego

Toruńskie pierniki i kolekcje form piernikarskich w świetle zmian politycznych w okresie od XVII wieku do współczesności

Toruńskie pierniki uznawane były za charakterystyczny element staropolskiej kultury kulinarnej. Formy piernikarskie oraz pierniki zachowane w kolekcjach muzealnych oraz fabryk piernikarskich Weese i Thomas (obecnie Fabryki Cukierniczej „Kopernik” S.A.) przedstawiały wzory, które trwale wiązały się z dziejami Polski m.in. poprzez przedstawienia władców oraz bohaterów i symboli narodowych. W czasach zaborów pomimo napięć na tle narodowościowym i prób fałszowania lub tworzenia nowej ikonografii, wzory te przetrwały zyskując popularność w dwudziestoleciu międzywojennym. Referat będzie prezentował sposoby funkcjonowania zbioru toruńskich form piernikarskich w narodowych kulturach pamięci.

Torun gingerbreads and the gingerbread moulds collection in the light of political changes from the period of 17th century to the contemporary times

Torun gingerbread were considered a distinctive element of old Polish culinary culture. Gingerbread forms and gingerbreads preserved in the museum collections and gingerbread factories Weese and Thomas (currently the Confectionery Factory "Kopernik" S.A.) presented patterns that were permanently associated with the history of Poland, including by presenting rulers as well as national heroes and symbols. In times of partitions, despite tensions on the background of nationality and attempts to falsify or create new iconography, these patterns survived gaining popularity in the inter-war period. The presentation will describe ways of functioning of the collection of Torun gingerbread forms in national remembrance cultures.

Promocja książki: Józef Poklewski – studia z historii sztuki i kultury wileńskiej lat 1900-1945

Książka „Studia w historii sztuki i kultury wileńskiej (wybór tekstów)” jest, wydanym już pośmiertnie, zbiorem artykułów Profesora Józefa Poklewskiego, wieloletniego pracownika Wydziału Sztuk Pięknych UMK w Toruniu. Studia te pozwalają Czytelnikom poznać życie kulturalne i artystyczne dawnego polskiego Wilna: profesorów Uniwersytetu Stefana Batorego, wileńskich pisarzy, malarzy, architektów i wykładowców, których historia splótła się z dziejami obecnego Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pisząc o Wilnie Profesor wracał do swoich korzeni, a tym samym do korzeni wielu Torunian...

Promotion of a book: Józef Poklewski – studia z historii sztuki i kultury wileńskiej lat 1900-1945

The book Studies in the history of Vilnius art and culture (selection of texts)[Studia w historii sztuki i kultury wileńskiej (wybór tekstów)] is a posthumous collection of articles by Professor Józef Poklewski, a longtime employee of the Faculty of Fine Arts of the Nicolaus Copernicus University in Torun. The studies included in the book allow readers to learn about the cultural and artistic life of the former “Polish Vilnius”: professors of the Stefan Batory University, Vilnius writers, painters, architects and lecturers, whose personal stories was intertwined with the history of the present Faculty of Fine Arts of the Nicolaus Copernicus University in Torun. Writing about Vilnius, the Professor returned to his roots, and thus to the roots of many Torunians ...

**UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU**

Wydział Sztuk Pięknych

Symposium naukowe w ramach projektu Muzeum w polskiej kulturze pamięci
(do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej finansowanego
z grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach Narodowego Programu
Rozwoju Humanistyki na lata 2016-2019

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**